

TARTU ÜLIKOOL
SOTSIAALTEADUSTE VALDKOND
NARVA KOLLEDŽ
ÕPPEKAVA „HUMANITAARAINED MITMEKEELSES KOOLIS“

Oksana Lutsõk

ARHAISMIDE ESINEMISSAGEDUS EDUARD VILDE LOOMINGUS VENE
ÕPPEKEELEGA KOOLI PROGRAMMI ARVESTADES

Bakalaureusetöö

Juhendaja Enda Trubok

NARVA 2018

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

/töö autori allkiri/

Kinnitus

Mina, Oksana Lutsõk, kinnitan, et olen ise kirjutanud selle bakalaureusetöö teemal:
„Arhaismide esinemissagedus Eduard Vilde loomingus vene õppekeelega kooli
programmi arvestades“

Oksana Lutsõk

23.05.2018

Mina, Oksana Lutsõk (sünnikuupäev: 01.10.1983),

annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

mille juhendaja on Enda Trubok,

reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Narvas, 23.05.2018

SISUKORD

SISSEJUHATUS	6
1. TEOREETILINE OSA.....	8
1.1. ARHAISMI DEFINITSIOON	8
1.2. ÜLEVAADE EDUARD VILDE ELUST JA LOOMINGUST IDA-VIRUMAAL	9
1.3. EDUARD VILDE STIILIST.....	10
1.4. RIIKLIKU ÕPPEKAVA ÜLEVAADE	13
2. UURIMUSLIK OSA.....	15
2.1. VÄIKE „MÄEKÜLA PIIMAMEHE“ JA „PISUHÄNNA“ ARHAISMIDE SÕNASTIK	15
2.2. ARHAISMIDE ESINEMISSAGEDUS	17
2.3. VENEKEELSETE KOOLIDE ÕPETAJATE KÜSITLUS	21
2.4. ANKEETKÜSITLUSE VASTUSTE ANALÜÜS.....	22
3. KOKKUVÕTE.....	26
4. KIRJANDUSE LOETELU	28
SUMMARY	30
LISAD	32
LISA 1. ÕPETAJATE VASTUSTE TÖÖTLEMINE.....	32
LISA 2. „MÄEKÜLA PIIMAMEES“ RAAMATU KAAS	34
LISA 3. „PISUHÄND“ RAAMATU KAAS	35
LISA 4. ANKEEDID	36

SISSEJUHATUS

Valisin bakalaureusetöö teemaks “Arhaismide esinemissagedus Eduard Vilde loomingus vene õppekeelegra kooli programmi arvestades”.

Põhjuseks on see, et vene õppekeelegra koolis eesti kirjanduse tundides puutuvad õpilased kokku vananenud sõnadega (väljendite või vormidega), mida nimetatakse leksikoloogias arhaismideks. Neid sõnu ei kasutata palju, kuid nad võivad esineda ilukirjanduses. Eriti kui rääkida klassikalistest teostest, kus kirjanik võib kasutada arhaisme erinevatel eesmärkidel. Ajastu või tegelaste iseloomustamisel jne..

Teema, mis on seotud vananenud sõnavaraga on aktuaalne sellepärast, et enamik õpilastest ei saa aru, millest nad lugesis. Arvan, et antud uurimus võib aidata pöörata tähelepanu sellele, et õpetajad võiksid teha õpilastega lugemistundides rohkem sõnavaratööd arhaismidega, et arendada nende funktsionaalset lugemisoskust. Neid tulemusi saab rakendada edaspidi magistratöös: planeerin teha uurimust õpilastega, mis seisneb selles, et läbi viia testi lastega nende arhaismide mõistmise kohta.

Uurimistöö eesmärgid:

- Leida arhaisme Eduard Vilde teostest „Pisuhänd“ ja „Mäeküla piimamees“, mis kuuluvad riikliku põhikooli ja gümnaasiumi õppekavasse.
- Süstematiseerida ja liigitada leitud sõnad, leida nende tähendused, esinemissagedus Vilde teostes.
- Koostada väike Vilde teoste arhaismide sõnaraamat.
- Välja selgitada, missuguseid Vilde teoseid koolides loetakse ning kuidas õpetajad sõnavaratööd teevad?

Selleks püstitan järgmised uurimisküsimused:

1. Mis on arhaism?
2. Kuidas kirjanik Eduard Vilde Ida-Virumaaga seotud on?
3. Missugune on kirjaniku autoristiil ning sõnavara omapära tema loomingus?
4. Missugused E. Vilde teosed kuuluvad vene õppekeelegra kooli eesti keele ja kirjanduse õppeprogrammi ?

5. Missugusesse sõnaliiki kuuluvad Vilde teoste arhaismid?
6. Kui suur on arhaismide esinemissagedus uuritavates Vilde teostes?
7. Missuguseid E. Vilde teoseid Ida-Virumaa vene õppekeele koolide õpetajad eesti keele ja kirjanduse tundides kasutavad?
8. Kui palju ja missugust sõnavaratööd õpetajad oma tundides teevad?

Peamised allikad, millele uurimistöös tuginesin:

Aino Kiindoki "Mõningaid märkmeid E. Vilde teoste keelest". Keel ja Kirjandus 2, 1958

Kiindok, A 1958. "Märkmeid E. Vilde teoste keelest". Keel ja Kirjandus 3, 1958

Tartu Riikliku Ülikooli toimetised: Eesti keele sõnavara probleeme (1978)

Uurimistöö kompositsioon: sissejuhatus, teoreetiline ja uurimuslik osa, kokkuvõte, kasutatud allikad, resümee ja 3 lisa.

Antud töös kasutan Eduard Vilde teostest leitud arhaisme, Ida-Virumaa koolide eesti keele ja eesti kirjanduse õpetajate vastuseid. Teoreetilises osas toon mõisted-defineitsioonid, annan ülevaate riikliku õppekavast, kus räägitakse ainekust „Eesti keel ja kirjandus“. Samuti teen kokkuvõtte kirjaniku elust ja loomingust Ida-Virumaal ning tema autoristiili eripäradest. Uurimuslikus osas viin läbi kaks uurimust, kasutades nii kvalitatiivset kui ka kvantitatiivset meetodit. Esimeses kasutan kvantitatiivset meetodit. Klassifitseerin vananenud sõnu morfoloogiliselt ja semantiliselt ning selgitan välja, milline sõnaliik ja selle rühm esineb kõige sagedamini teostes „Pisuhänd“ ja „Mäeküla piimamees“. Teises uurimuses kasutan kvalitatiivset meetodina küsitlust, mis on seotud riikliku õppekavaga. Selgitan välja, milliseid Vilde teoseid loetakse koolides ja kuidas õpetajad tundides õpilastega leksikat käsitlevad. Teen õpetajate ankeetide põhjal sisuanalüüsi. Bakalaureusetöö tulemuste põhjal saan koostada magistriltöö. Viin läbi eksperimenti arhaismide mõistmise kohta, laiendades ka Vilde teoste hulka.

1. TEOREETILINE OSA

1.1. ARHAISMI DEFINITSIOON

Arhaism on vananenud keelend, mida tänapäeval kasutatakse üsna harva. See võib olla sõna, väljend või vorm sama tähendusega nagu nüüdisaegsel keelendil. Näiteks *esipuhku* (= esialgu), *lõhna andma* (= valu andma, läbi sõimama), *tähtraamat* (= kalendaariumist ja jutulisast koosnev endisaegne kalender), *nõumees* (= nõuandja, nõunik), *leivavanem* (= tööandja, leivaisa), *leentool* (= tugitool), *aulik* (= austatud). [Erelt, Erelt (II): 2007] Sõnastikkudes on nad märgistatud vananemismärgendiga. Nende sõnade tähendused, nagu võib märgata, on nende sünonüümid, mis on aktiivselt kasutatud praegu. Eesti Vabariigis on jälle taastatud sõnad näiteks *hoolekogu*, *riigikogu*, *hõimupäevad*. [Erelt, Erelt (II): 2007]

Vene allikas on välja toodud arhaismide erinevad funktsioonid. Kõige sagedamini võivad esineda vananenud sõnad kõne iseloomustuse vahendina, näiteks A. Pushkini draamas „Boris Godunov“ räägib kirikutegelane: „А сын его Феодор? На престоле Он *воздыхал* о мирном *житии* Молчальника“. Vene arhaismil „глас“ – голос tundub olema pidulikkuse alatoon, millel on teine funktsioon. Koomilise ja iroonilise efekti loomiseks ning ka paroodiana kasutasid neid sõnu vene kirjanikest Gogol, Saltõkov-Shedrin: „*святителище* веселья, называемое клубом“. Võib nentida, et Eduard Vilde Tiit Piibeleht räägib murdekeeles, mida kasutati vanasti, ja see kannab teoses koomilist funktsiooni. Arhaismid esinevad ka sellepärast, et autoril on niisugune stiil – autoristiil. Kui rääkida üldisest funktsioonist, on see ajaloolise koloriidi loomine. [Rozenal 2001: 1]

Arhaismid on seotud vana kultuuri, rahva ja ajalooaga. Nende tundmaõppimine on sõnavara laiendamine ja osadus eesti kultuuriga ainetevaheliste seoste kaudu: kirjandus ja eesti keel. Vananenud sõnad esinevad Eduard Vilde teostes „Pisuhänd“(1913) ja „Mäeküla piimamees“(1916). Mõlemad teosed on kooli õppekavas.

Eduard Vilde kujutab oma teostes ajaloolist keskkonda, mistõttu tema teostest võib uurimuse jaoks leida suurel hulgal vananenud sõnu. „Pisuhänna“ tegevusajaks oli Esimese maailmasõja eelne aasta, arvatavasti 1913. Komöödia toimub Eesti suurimas keskses, Tallinnas (Andresen 1958: 727). Peategelased on väikekodanlikust intelligentsest keskkonnast. „Mäeküla piimamehe“ tegevus aga toimub 19. sajandi

ühetsakümne date aastate Mäeküla mõisas, kirjeldatakse elu-olu, millest Vildel olid säilinud lapsepõlvemälestused – see oli aeg, kui olid mõisnikud, piimamehed, kutsarid ja moonamehed.“ [Mihkla: 1933] Järgnevas peatükis tutvustan lähemalt kirjaniku elu Narvas ja Ida-Viru maakonnas.

Uurimistöös kasutatud teisi termineid ja lühendeid:

Leksika – sõnavara

Morfoloogia - vormiõpetus

Substantiiv – nimisõna

Verb – tegusõna

Adjektiiv - omadussõna

Adverb – määrsõna

Sünonüüm - tähenduselt samane või väga lähedane keelend

Dialektism – murdekeelend

Etümolooogia – sõnade päritolu, alg tähendus ning sugulussuhted muude sama keele või teiste keelte sõnadega.

Onomatopoeetiline - loodushääli, helisid jäljendav [EKSS].

Respondent – küsitluse osaleja

RÕK – riiklik õppekava

1.2. ÜLEVAADE EDUARD VILDE ELUST JA LOOMINGUST IDA-VIRUMAAL

Kirjanik Eduard Vilde reisis elu jooksul väga palju. Ta põgenes rahutul ajal ja elas välismaal emigrandina, samuti esindas Eesti Vabariiki saadikuna. Eriti meeldis talle elada Taanis, kus sündisid „Mäeküla piimamees“ ja „Pisuhänd“. Üks Vilde elukohtadest oli ka Narva linn, kus ta elas mõnda aega. Sellest kirjutab kirjandusloolane Livia Viitol, kes tutvustab lugejale kirjaniku elulugu oma monograafias „Eduard Vilde“.

Eduard Vilde saabus Narva 1897. aastal. Ajalehe Virmaline omanik kutsus ta tööle ajalehe toimetajaks. Vilde üüris korterit maalermeistri Tuisu majas Peetri platsi lähedal. Narvas hakkas kirjanik koguma materjali oma uue romaani jaoks (Viitol 2012: 95).

Ta kirjutas artikli ajalehele Eesti Postimees, reklaamides Narva käsitöökauplust, nimetades seda „Naisterahva peenemate käsitööde kaupluseks“. Ta kirjutas ka koolist, kus õpetati „kõiki peenemaid kunstkäsitöösid“. 1898. aasta algul hakkas ilmuma uudisjutt „Raudsed käed“, mis tekitas rahulolematust sandarmite ja tekstiilivabriku meistrite seas.

Vildet huvitas Narva linn kui „iidse ajaloo ja modernse tööstuse kohtumispaik ning maalt linna tulnud eestlaste käekäik“ (Viitol 2012: 96).

Aastal 1925 sai kirjanik 60 aastat vanaks. Ta sõitis tihti Narva-Jõesuu sanatooriumi, et parandada tervist, suvitas ja jalutas selles ilusas kohas. „Vildele meeldis tegelikult rohkem Jõesuu suvelõpu vaikus ja suvitajate vähesus kui südasuvine rahvarohkus“. (Viitol 2012: 256) Kirjanikul oli vaja palju redigeerida esimest täielikku teoste kogu, mis ilmus tol ajal. Selleks valis ta Narva-Jõesuu, et rahulikult pühenduda tööle. Tõenäoliselt oli see teoste kogu „Kogutud teosed“, mis ilmus aastatel 1923-1935. Elar Kuus (1969: 560) kirjutas ajakirjas *Keel ja Kirjandus*:

„Lauad täitusid korrektuurpögnatest, mille servadel oli punase tindiga kirjutusi või külgekleebitud lisaribasid. „Mis te nende juures parandate?“ pärisime. „Teen sohvad diivaniteks“ kostis tema. See tähendas, et ta asendas vananenud keelendeid ajakohasematega“.

Sealt võib teha järelduse, et Vilde hilisemat loomingut iseloomustab kaasaegsem sõnavara, kuigi tema lemmikleksika on siiski murdesõnavara.

1.3. EDUARD VILDE STIILIST

Selles alapeatükis peatusin kirjaniku stiilil ja keelelisel omapäral. Komöödias „Pisuhänd“ on olemas peategelane Tiit Piibelet, keda armastavad mitte ainult täiskasvanud lugejad, vaid ka noored. Ei ole üllatav, et seda teost loetakse koolides. Kuigi Piibelet on kaval ja teisi inimesi ära kasutav inimene, on ta ennekõike väga sümpaatne isik, kes mõjub positiivselt. Tema keeles on palju huumorit ja ta tõmbab endale tähelepanu oma vananenud sõnavaraga. Vaatamata sellele, et ta on haritud inimene, õpetaja, kasutab ta rahvakeelt.

„Üheks tugevamaks Vilde küljeks on huumor“. (Kiindok 1958: 92) Eduard Vilde kirjutas oma varasemas loomingus humoristlikud lood, kus huumor oli pigem ebaloomulik, sõnastused olid naljakad aga n-õ liialdatud, „ülivaimukad“. Hiljem

muutuvad tema lood peeneteks, lakoonilisteks, kus huumor on asjakohane. Niisugused teosed on reisikirjad, „Prohvet Maltsvet“, „Mäeküla piimamees“ (Kiindok 1958: 92). Võib öelda, et tööd muutusid realistlikeks, sest et Vilde on kriitilise realismi esindaja.

„Mäeküla piimamehe“ stiilis valdavad huumor ja satiir. Nad iseloomustavad nii võõrsõnu teoses kui ka piibellikke väljendeid. Satiiriku rollis esineb autor ise. Teiselt poolt on romaani sõnastuses olemas kõrgstiil ja pidulikkus. Need jooned põimuvad, luues teravmeelse huumori (Kiindok 1958: 167).

Mida kirjutavad teadlased Eduard Vilde murdekeelest? Tiit Piibeleht räägib kogu aeg murdekeeles. Selles on komöödia keeleerinevus. Kui võtta klassiku varasem looming, nagu triloogia: „Mahtra sõda“, „Kui Anija mehed Tallinnas käisid“ ja „Prohvet Maltsvet“, siis nendes töödes murdesõnad kujunesid kirjanikul spontaanselt. Kui ta hakkas kirjutama teoseid „Mäeküla piimamees“ ja „Pisuhänd“, kasutas ta neid sõnu juba sihipäraselt, et rikastada oma stiili. Väga palju murdesõnu võttis Vilde Wiedemanni sõnaraamatust, osa neist on võetud ka omakandist. Välismaal elades oli Wiedemanni sõnaraamatu kasutamine peaaegu ainus võimalus täiendada oma keelt (Kiindok 1958: 164).

Mis puudutab „Mäeküla piimameest“, siis tegelaste keele määrab siin nende sotsiaalne staatus. „Vilde lõi uut teksti nagu ei kunagi varem. Kaasa mängivad murdesõnad, kirjaniku enda loodud uudissõnad, onomatopoeetilised väljendid, arhaismid jne“ (Viitol 2012: 304). Tegelikult, lugedes „Mäeküla piimameest“, torkavad eriti silma onomatopoeetilised sõnad, neid on romaanis suur hulk.

Eeltoodu kokkuvõtteks võib A. Kiindoki (1958: 90-91) sõnul öelda, et E. Vilde mahukas kirjandustegevus sisaldab eelkõige huvitavat ja mitmekesisist sõnavara, fraseoloogiat. Tema teosed on psühholoogilised ja sotsiaalsed, kannavad endas ideed rahvuse vabastamisest aktiivse võitluse kaudu. Teoste sisuline avarus on võrdses proportsioonis keelelise rikkusega. Et teha oma leksikoni rikkalikumaks, laiendab autor sõnavara meie dialektide arvelt, ja Eesti erinevatest paikadest. „Ehkki murre ja murdesõnade tarvitamine moodustab vaid ühe komponendi kirjaniku keelest, on see siiski väärt pisut pikemaks peatumiseks“.

Kuigi selle töö eesmärgiks ei ole iga arhaismi detailne käsitus koos etümoloogiaga, tõin siiski ära mõned huvitavad näited, mida esitavad keeleteadlased.

„Mäeküla piimamehes“ ja „Pisuhännas“ esinevad sõnad *es* ja *ep*. Nimetame neid lihtsamateks vananenud sõnadeks ehk ühesilbilisteks. Väljaandes „Eesti keele sõnavara probleeme“ on nad ka mainitud. *Es* seisab Wiedemanni grammatikas niisuguste sõnade rühmas nagu *eks*, *eps*, *esk*. Neid sõnu tarvitati laialt varasemas eesti kirjakeeles küsilausetes (eis kahju ole? – kas kahju ei ole?). Sufiks –s sõnas *eis* kuulub kujule –ks, aga on kasutusel hiljem. 17. sajandil tarvitati küsipartiklit –eps, mis kannab arhailisuse varjundit. H. Stahlil võib leida konstruktsiooni *eps* + ole. Kõik küsilaused, mille sees on *eps*, on eitavad: Eps sinna kuhlet? – Eps sina kuule? võib tõlgendada: Kas sina ei kuule? [Alvre 1978: 15-17].

Paul Alvre [1978: 18] kirjutab, et “kui ei-kuju saame taandada *epi-le*, siis *ep* (vrd ka *ep ole* > pole) eeldab ikkagi reeglipärasest lähtekuju *epi*, sest pöördelõpp –*pi* on pearõhulise silbi järel ilmnenud verbides (saab < sa-*pi*, sööb < sö-*pi*)”.

Samast allikast saan teada, et sõna “priius” “on olnud varasemas kirjakeeles tuntud, kuid teisel häälikulisel kujul: *pridus* või *prius*. Marahwa Nädala-Lehes 23, 191 on mainitud "kulda priust wastowõtta, ja kuidas ennast selle wasto walmistada, et priusega Õnne sada". Eesti kodu-uurija August Wilhelm Hupel arvas, et adjektiiv *pri* on 'frey' nagu saksa sõnal „freiheit“. „Wiedemann esitab *prius* (*pridus*) 'Freiheit, persönliche Freiheit“. „Priiust“ kasutatakse laialt murretes [Kingisepp 1978: 42-43].

„Pisuhännas“ kirjutab autor Tiit Piibelehe dialoogi lõuna-eesti murdes, tarvitades vastava murdeala leksikaalseid erijooni, nagu *nimme*, *järäma*, *naksi*, *prõlla*, *peräkõrd*, *man*, *perrä*, *maja-tsuharikud* jm“. (Kiindok 1958: 165) Pärast verbi *tempama* kasutamist „Mäeküla piimamehes“, hakkab Vilde tarvitama seda sageli tähenduses „üles kerkima, esile kerkima“. See murdesõna on võetud saarte murdest, kus see tähendab samuti „kangastuma; üles kerkima“ (Kiindok 1958: 172).

Romaanis on olemas kohanimed ja nende seas on talud, külad ja kõrtsid, mis on välja mõeldud, aga kõrvutatud reaalsega. Võib leida häid rahvapäraseid väljendeid just talumiljöö kujutamisel. Loomulikult on suur osa tegelaste dialoogidest kirjutatud murdes, et anda nende kõnele lihtsuse ja külalikkuse ilmet. Näide: „Joanike soa veel

määgi öelda, kui juba vankri-otsel istub: pastlad nabitakse maha ja soapad jalga!... kurinahk seda naeru ja menu!“ (Kiindok 1958: 169).

Et seletada niisuguste dialektismide kasutust, nagu *kõtutama*, *klutine* ja *peelitama*:

Eduard Vilde on viinud „Mäeküla piimamehesse“ terve rea dialektisme, millel on suur emotsionaalne väärtus. Nii näiteks: „Juku ja Anni vahel kõtutab klutine Kaaru“, ...ta oli ennast kaua pigimustas rabajões peeletanud...“ (Kiindok 1958: 166).

Võib nimetada veel mõned murdesõnad, mis konkreetses kontekstis võimaldavad kirjanikul luua peene varjundi, need on *hepitama*, *sadrima*, *näselema*, *haletama*. (Kiindok 1958: 166)

Sellest tegin järelduse, et kirjanik on rikastanud oma teoste kaudu rahvakeelt suure arvu sõnadega.

1.4. RIIKLIKU ÕPPEKAVA ÜLEVAADE

Vilde teosed esinevad riikliku õppekavas. Arhaismide ja vananenud sõnade käsitlemiseks võtsin teose „Pisuhänd“, mida loetakse eesti põhikoolis, ja teose „Mäeküla piimamees“, mida loetakse gümnaasiumis. Tutvusin õppeprogrammi mõnede aspektidega.

Pärast III kooliastme lõpetamist on õpilasel olemas mõned teadmised kirjandusest, näiteks arendas ta lugemisoskust, on lugenud erinevates žanrites kirjandust ja selle abil kujundanud oma moraalsed tõekspidamised. Õpilane suhtub kirjandusse kui rahvuskultuuri ossa. Kirjandusteksti valimisel põhikoolis arvestatakse rahvuskultuuri eripära, kultuuriinimesi, kes tutvustavad ja hoiavad rahvuskultuuri. Soovituslike teoste seas on Eduard Vilde „Pisuhänd“. See on komöödia, mis tähendab lõbusasisulist, lõbusa lõpplahendusega näidendit. [EKSS]

Õppeprogrammis on olemas punkt teksti tõlgendamise, analüüsi ja mõistmisest. Teose mõistmist toetavate tegevuste seas on tundmatute sõnade kohta teabe otsimine ja nende tähenduse selgitamine. Et teksti mõista, tõlgendada ja analüüsida, on vaja otsida tundmatute sõnade tähendusi sõnaraamatust või teistest allikatest. Tundmatute sõnade

tähenduse otsingul, näiteks arhaismide tähenduste otsimisel, rikastab õpilane oma sõnavara. Kuigi see ülevaade puudutab eesti õppekeelega põhikooli, mõnikord valivad õpetajad venekeelse põhikoolidest eesti kirjanikkude teosi või katkendeid. Antud töös selgitan seda välja.

Kui gümnaasiumiõpilane läbib ained valdkondadest „Eesti keel ja kirjandus“, mõistab ta, et kirjanduses peegelduvad ühiskond, ajalugu ja kultuur. Ta teab olulisemaid eesti ja maailmakirjanduse autoreid, nende teoseid ning millal need on loodud ja millisesse kirjandusvoolu need kuuluvad.

Ainevaldkonnas “Eesti keel ja kirjandus” on viis kohustuslikku kirjanduse kursust. Valikkursuste seas on kolm kirjanduskursust eestikeelsele ja kolm venekeelsele koolile või klassile, kus eesti keelt õpitakse teise keelena ning õpe toimub osaliselt vene keeles. Kohustuslikkudes kirjanduskursustes on „Kirjanduse põhiliigid ja -žanrid“, pärast selle läbimist selgitab ja rakendab õpilane tekstianalüüsis vajalikke mõisteid ja kujundeid; samuti analüüsib ilukirjanduslikku keelt ja stiili, need võivad olla loodud vananenud sõnavaraga.

Üks kirjanduse põhiliikidest on eepika, jutustav ilukirjandus [EKSS], mis omalt poolt jaguneb žanriteks, nende seas on romaan. Romaan tähendab ulatuslikku jutustavat keerukama süžega teost. Süžee on kirjandusteose, filmi, muusikateose kunstiliselt organiseeritud põhisündmustik [EKSS]. Gümnaasiumis võib õpilane valida neljast terviktekstist Eduard Vilde psühholoogilise romaani „Mäeküla piimamees“.

Tekst ja lugeja asuvad kesketel kohtadel kogu kirjanduse ainekavas. On tähtis, et õpilane mõistab ilukirjandusteost kui tervikut, analüüsib ja tõlgendab teksti - ilukirjandusteksti. Need tegevused ning ka kirjutamine seovad keelt ja kirjandust ehk selle lõputöö puhul on võetud ainevaldkond „Eesti keel ja kirjandus“ [RÕK 2010].

2. UURIMUSLIK OSA

2.1. VÄIKE „MÄEKÜLA PIIMAMEHE“ JA „PISUHÄNNA“ ARHAISMIDE SÕNASTIK

Valitud teostest leidsin arhaismid ja koostasin väikse vananenud sõnade sõnastiku. See võib tulevikus kergendada nii magistritöö koostamisel osalenud õpetajate/õpilaste kui ka teiste vene õppekeelega koolide eesti keele õpetajate tööd.

„PISUHÄND“:

haigemaja – VAN haigla

ilmsi – VAN tegelikkus

kaasaraha – VAN kaasavaraks antav raha

kodukoolmeister – VAN koduõpetaja

kontraht - VAN leping

kukkur – VAN rahakott

külakoolmeister – VAN maakooliõpetaja

pogri – VAN pugerik (väike kitsas ruum)

priius –VAN vabadus

spiisserlik - VAN väikekodanlik (üsna rikas)

treenerima – VAN treenima

uulits – VAN tänav

„MÄEKÜLA PIIMAMEES“:

angler - VAN angel (veise tõug)

aulik – VAN auväärne, austatud

auline – VAN auväärne, austatud

atsissina - VAN KÕNEK tsaariaegne puhastatud valge viin.

avitama – VAN aitama, abistama

elusoon – VAN tuiksoon, arter

ep - VAN ei

esipuhku - VAN esialgu, alguses

haletama - VAN valjusti nutma, kurtma; kurb olema, leinama.

jaolt - VAN osaliselt, osalt.

jällemüüja - VAN edasimüüja.

kaleska - VAN kaless

kammerteener – VAN aadliku kõrgemast seisusest isiklik teener

kirikhärra - VAN kirikuõpetaja.

kirikutrahter: trahter – VAN jooma- ja söömakoht, kõrts

kirjutuskamber - VAN kabinet, kirjutustuba

kiviõli – VAN mineraalõli

kohtujärg - VAN kohtuniku tool; kohus

kong - VAN putka, kuut, puur

kupki - VAN raha peale mängitav kaardimäng.

kõlvuline - VAN kõlblik, sobiv

laadik - VAN laegas (kaanega kastike)

leentool - VAN tugitool

leivavanem – VAN tööandja, leivaisa

magamiskamber - VAN magamistuba

mõisavanem - VAN mõisahärra, ka -proua kohta

nurgavoodi – VAN sünnitus[aeg], lapsevoodi

nõidlikumana – nõidlik VAN nõiduslik, maagiline, imepärane

nõumees - VAN nõuandja, nõunik

peeletama - VAN peegeldama

petsikjutt – petsik - VAN veider, pentsik (naljakas, imelik)

piimakontraht – VAN leping piimaga

priinimi – VAN perekonnanimi

priske - VAN elujõuline, terve.

pung - VAN rahakott, tengelpung

pupenetti-rätik – pupenett - VAN kerge puuvillane riie

põikuulits - VAN põiktänav (väiksem)

ratsaline - VAN ratsanik

rokutama - VAN rokka valmistama; (rokaga – mitte eriti maitsva toiduga) toitma, söötma.

seginema – VAN segunema

selitama - VAN silmadega, nägemisega eraldama, seletama

sinikael - VAN teat. viinapudel

sints – VAN intress (pangas)

soldat – VAN sõdur

susla - VAN linnasejook

taltsima - VAN taltsutama, dresseerima

tiiskant - VAN kõrge hääl, sopran

tuleriist – VAN tulirelv

tähtraamat – VAN kalendaariumist ja jutulisast koosnev vanaaegne kalender

vintslema -VAN vintsklema, rahutult siia-sinna, edasi-tagasi liikuma

vonn - VAN mõisnik, saks

ära murdma - (ära rõhutab tegevuse v protsessi lõpetatust:) VAN murdma, maha murdma

ää – VAN ära

2.2. ARHAISMIDE ESINEMISSAGEDUS

Uuris arhaisme teostes “Mäeküla piimamees” ja “Pisuhänd”. Käsitlesin üht nomenaaltunnust, milleks olid sõnaliigid. Tunnust mõõtsin küsimusega “**Missuguste sõnaliikide hulka kuuluvad leitud arhaismid?**”.

Valimis olid substantiivid, verbid, adverbid, adjektiivid.

Tabel 1. Arhaismide liigitus sõnaliikide kaupa

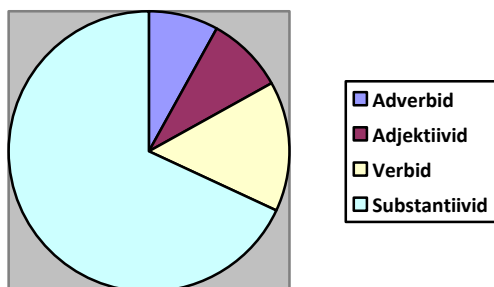
Substantiivid		Verbid	Adverbid	Adjektiivid
Pupenetti-rätik	Pung	Treenerima	Ilmsi	Auline
Uulits	Piimakontraht	Ära murdma	Ep	Spiisserlik
Pogri	Magamiskamber	Seginema	Ää	Aulik
Susla			Esipuhku	Nõidlik
Külakoolmeister		Peeletama	Jaolt	Priske
Nurgavoodi		Vintslema		Kõlvuline
Kohtujärg		Rokutama		
Priius	Elusoon	Avitama		
Kontraht		Selitama		
Haigemaja		Taltsima		
Kodukoolmeister		Haletama		
Kukkur				
Kaasaraha				
Priinimi				
Kammerteener				
Kiviõli				
Kirikutrahter				
Leivavanem				
Tähtraamat				
Sints				
Nõumees				
Leentool				
Vonn				
Kirikhärra				
Petsikjutt				
Angler				
Kaleska				
Kong				
Jällemüüja				
Sinikael				
Soldat				
Tiiskant				
Kirjutuskamber				
Tuleriist				
Laadik				
Kupki				
Põikuulits				
Atsissina				
Ratsaline				
Mõisavanem				

Saamaks ülevaadet, millised sõnaliigid kõige sagedamini esinevad arhaismide seas, tuleb need loendada ehk leida nende esinemissagedus.

Tabel 2. Sõnaliikide sagedus- ja protsentjaotus

Tunnus	Sagedus	Protsentjaotus (%)
Adverbid	5	7,7
Adjektiivid	6	9,2
Verbid	10	15,4
Substantiivid	44	67,7
Kokku:	65	100

Tunnuse **sõnaliigid** vastuste sagedusjaotust võib illustreerida sektordiagrammiga.

Mina jätkasin substantiivide analüüsi ja liigitasin need konkreetseteks ja abstraktseteks. Konkreetsete substantiivide märgivad meeleliselt tajutavaid asju, abstraktsed märgivad meeltega haaramatuid abstraktmõisteid (EKK). Samuti leidsin nende rühmade esinemissageduse.

Tabel 3. Substantiivide semantiline jaotus

Konkreetsed	Abstraktsed
Uulits	Priius
Pogri	Sints

Külakoolmeister	Tiiskant
Haigemaja	Nurgavoodi
Kodukoolmeister	Kupki
Kukkur	
Kontraht	
Kaasavara	
Priinimi	
Kammerteener	
Kiviõli	
Magamiskamber	
Kirikutrahter	
Elusoon	
Susla	
Leivavanem	
Tähtraamat	
Nõumees	
Leentool	
Vonn	
Kirikhärra	
Pupenetti-rätik	
Piimakontraht	
Pung	
Ratsaline	
Kohtujärg	
Mõisavanem	
Angler	
Kaleska	
Kong	
Jällemüüja	
Sinikael	
Soldat	
Kirjutuskamber	
Tuleriist	
Laadik	
Põikuulits	
Atsissina	

Tabel 4. Konkreetsete ja abstraktsete substantiivide sagedus- ja protsentjaotus

Tunnus	Sagedus	Protsentjaotus (%)
Konkreetsed	39	88,6
Abstraktsed	5	11,4
Kokku:	44	100

Seega morfoloogiline ja semantiline analüüs näitas, et vananenud sõnavara „Pisuhännas“ ja „Mäeküla piimamehes“, mis annab teostele ajaloolist koloriiti juurde, on peamiselt substantiivne ja konkreetne. See kinnitab, et Eduard Vilde kirjutas

realistlikke teoseid. Näidendis kirjeldatakse reaalsust pealinnas väikekoodanlikus keskkonnas, romaanis on see küla reaalsus Mäeküla mõisas.

2.3. VENEKEELSETE KOOLIDE ÕPETAJATE KÜSITLUS

KÜSITLUSE LÄBIVIIMISE ANDMED:

Teises uurimuses viisin läbi kvalitatiivse küsitluse. Valimis osalesid Ida-Virumaa venekeelsete koolide õpetajad.

Tähtajad: 5.10.2017 – 2.11.2017

Respondendid: kõik Ida-Virumaa koolide eesti keele ja eesti kirjanduse õpetajad

Saadud ankeetide arv: 18

Kokku küsimusi: 20

KÜSIMUSED:

1. Kas Te loete koos õpilastega Eduard Vilde teoseid ?
2. Kui palju te selle autori teoseid loete ?
3. Millised need teosed on? Palun nimetage!
4. Kui palju tunde pühendate E. Vilde loomingule?
5. Kui palju õpilasi tutvub klassis E. Vilde loominguga?
6. Millistele Vilde teostele kulutate rohkem aega? Millistele vähem?
7. Millisele teosele (teostele) pöörate kõige rohkem tähelepanu?
8. Millele asetate aktsendi?
9. Milliseid teemasid tõstatavad õpetajad üles Vilde loominguga õppimisel?
10. Kas te jälgite tegelaste kõnet/pöörate tähelepanu tegelaste kõnestiilile?
11. Kas õpetaja tegeleb õpilastega sõnavaralise tööga?
12. Millistele sõnadele (sõnaliikidele) pöörab õpetaja kõige rohkem õpilaste tähelepanu?
13. Kuidas te teete sõnavara laiendamise tööd? Täpsustage.
14. Kas õpilased panevad tähele vananenud sõnu tekstis?
15. Mis meetodit nad kasutavad (küsitavad, otsivad tähendust sõnaraamatust jne)?
16. Kas lapsed mõistavad teie arvates arhaisme (vananenud sõnu)?

17. Kas grupis on kakskeelseid õpilasi või neid, kellel on eesti keelt kõnelevad/eesti rahvusest vanemad?
18. Kuidas arvate, kas tunnis peab käsitlema vananenud sõnu põhjalikumalt?
19. Kuidas Te arvate, kas on vaja lastele selgitada arhaisme (vananenud sõnastiku abil)?
20. Kuidas võiks seda teha (kino, pildid, teie variant)?

2.4. ANKEETKÜSITLUSE VASTUSTE ANALÜÜS

Ankeetküsitlusega kogusin andmeid õpetajate kirjelduste ja arvamuste kohta.

Kokku vastajaid: 18 õpetajat Narva venekeelsetest koolidest

Saadud vastuste töötlemist kajastasin *Tabelis 5*, vt Lisa 1.

Küsimustik sisaldab peamiselt küsimusi kirjelduse tunnusega. Nende vastuseid tõlgendasin sisuanalüüsi abil. Selgus, et kõikidest käsitletavatest Vilde teostest pühendatakse kõige rohkem aega just nendele teostele: 1-3 tundi. Vilde loomingulise õppimisel käsitletakse niisuguseid teemasid, nagu moraal ja ausus, maaelu, inimestevahelised suhted, naisekuju, ajalugu. Tegelaste dialoogidele pööratakse suurt tähelepanu ja kasutatakse sõnavara õppimiseks. Sõnavaratöös kasutavad õpetajad **vananenud sõnu, substantiive, kõiki sõnaliike, verbe, sünonüüme.**

Tabel 6. Küsimused binaarse tunnusega

Tunnuse liik	Küsimuse tekst	Koodid/ kodeerimiseeskiri
Binaarne tunnus	Kas Te loete koos õpilastega Eduard Vilde teoseid ?	ei – 1, jah - 2
Binaarne tunnus	Kas te jälgite tegelaste kõnet/pöörate tähelepanu tegelaste kõnestiilile?	ei – 1, jah - 2
Binaarne tunnus	Kas õpetaja tegeleb õpilastega sõnavaralise tööga?	ei – 1, jah - 2

Binaarne tunnus	Kas õpilased panevad tähele vananenud sõnu tekstis?	ei – 1, jah - 2
Binaarne tunnus	Kas lapsed mõistavad teie arvates arhaisme (vananenud sõnu)?	ei – 1, jah - 2
Binaarne tunnus	Kas grupis on kakskeelseid õpilasi või neid, kellel on eesti keelt kõnelevad/eesti rahvusest vanemad?	ei – 1, jah - 2
Binaarne tunnus	Kuidas arvate, kas tunnis peab käsitlema vananenud sõnu põhjalikumalt?	ei – 1, jah - 2
Binaarne tunnus	Kuidas Te arvate, kas on vaja lastele selgitada arhaisme (vananenud sõnastiku abil)?	ei – 1, jah - 2

Kui käsitleda vastuseid koos vastustega *Tabelist 5*, vt Lisa 1., siis selgub, et vähe õpetajaid loevad õpilastega Vilde kirjandust tundides. On olemas õpilased, kes panevad tähele vananenud sõnadele tekstis. Põhiliselt ei mõista lapsed arhaismide tähendusi. Enamik õpetajaid arvab, et on vaja seletada arhaisme õpilastele aga mitte aktsepteerida nende tähelepanu.

Tabel 7. Küsimused nominaaltunnusega

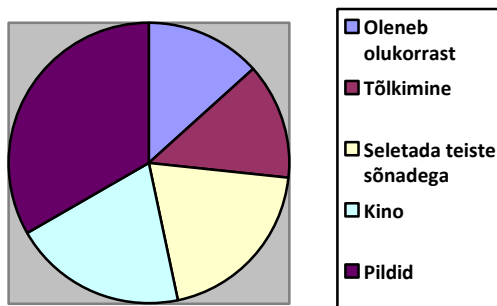
Tunnuse liik	Küsimuse tekst	Koodid/ kodeerimiseeskiri
Nominaal tunnus	Mis meetodit nad kasutavad (küsivad, otsivad tähendust sõnaraamatust jne)?	Valiku korral 1, mitte-valiku korral 0, teine – sisuanalüüsi tähilised koodid

Nominaal tunnus	Kuidas võiks seda teha (kino, pildid, teie variant)?	Valiku korral 1, mitte-valiku korral 0, teine – sisuanalüüsi tähtlised koodid
--------------------	---	---

Sealt selgub, et mõned õpilased küsivad õpetajalt arhaismide tähendust. Teisest nominaaltunnusega küsimusest võib leida arhaismide seletamise vahendite esinemisageduse.

Tabel 8. Arhaismide seletamise vahendite sagedus- ja protsentjaotus

Vahend	Sagedus	Protsentjaotus (%)
Oleneb olukorrast	2	13,3
Tõlkimine	2	13,3
Seletada teiste sõnadega	3	20
Kino	3	20
Pildid	5	33,3
Kokku:	15	100

Seega parem on seletada arhaismide tähendusi õpetajate arvates piltide, kino või teiste sõnadega. Põhikoolis võiks kasutada pilte, sellepärast et väiksemad lapsed tajuvad informatsiooni rohkem visuaalselt. Gümnaasiumis võiks seletada arhaisme teiste sõnadega – õpilastel on juba olemas piisav sõnavara. Mõned klassikalised teosed on filmitud ja filmis (katkendites) võib mitte ainult näha arhaisme, vaid ka kuulda.

Vaatamata sellele, et riikliku õppekava järgi on Eduard Vilde teosed „Mäeküla piimamees“ ja „Pisuhänd“ soovitusliku kirjanduse hulgas, loetakse ja käsitletakse neid mõnedes Narva koolide eesti kirjanduse tundides. Õpetajate ankeetide tõlgendamise alusel võib magistritööks läbi viia eksperimendi arhaismide mõistmise ja defineerimise kohta õpilaste hulgas. See võiks olla test erinevate sõnaliikide kohta. Saadud tulemuste põhjal teeksin võrdlusanalüüsi. Eksperimendis osaleksid eesti ja venekeelse kooli õpilased.

3. KOKKUVÕTE

Eesti kirjaniku Eduard Vilde kirjanduslik tegevus on seotud Ida-Virumaaga. Narvas hakkas ta kirjutama romaani „Raudsed käed“, mis ilmus 1898. Üks Vilde loomingu põhijoontest on murdelise sõnavara rikkalik kasutus, mistõttu on teostes tunda rahvapärasust. Kirjanik on rikastanud rahvakeelt oma teoste kaudu.

Eesti põhikooli ja gümnaasiumi õppeprogrammi eesti kirjanduse kursuses on soovituslikud Eduard Vilde teosed „Pisuhänd“ ja „Mäeküla piimamees“. Mõlemas teoses võib leida palju vananenud sõnavara, kaasa arvatud murdesõnu ja arhaisme (vananenud sõnu). Peategelase Tiit Piibelehe murdekeel näitab tema individuaalsust ja loob koomilist efekti, „Mäeküla piimamehes“ annavad murded tegelaste kõnele lihtsuse ja emotsionaalse varjundi.

Uurimuse **eesmärkideks** olid:

- Leida arhaisme Eduard Vilde teostest „Pisuhänd“ ja „Mäeküla piimamees“, mis kuuluvad põhikooli ja gümnaasiumi õppekavasse.
- Süstematiseerida ja liigitada leitud sõnad, leida nende tähendused, esinemissagedus Vilde teostes.
- Koostada väike Vilde teoste arhaismide sõnaraamat.
- Välja selgitada, missuguseid Vilde teoseid koolides loetakse ning kuidas õpetajad sõnavaratööd teevad?

Need eesmärgid olid saavutatud rakendades nii kvantitatiivset, kui ka kvalitatiivset meetodit. Kvantitatiivse analüüsi põhjal võib teha järelduse, et suurem osa arhaismidest Eduard Vilde teostes „Pisuhänd“ ja „Mäeküla piimamees“ kuulub substantiivide hulka (näited: *kodukoolmeister*, *leivavanem*, *kaasaraha*, *susla*), neid on 67,7%. Samuti on need substantiivid peamiselt konkreetsed (näited: *põikuulits*, *tähtraamat*, *külakoolmeister*, *kirikutrahter*), neid on 88,6%. See kinnitab, et Eduard Vilde kirjutas realistlike teoseid. Näidendis kirjeldatakse reaalsust pealinnas väikekodanlikus keskkonnas, romaanis on see külareaalsus Mäeküla mõisas. Leitud arhaismidest on koostatud väike Vilde teoste sõnastik.

Kvalitatiivse küsitluse põhjal selgus, et vähe venekeelse kooli õpetajaid kasutab E. Vilde teoseid, aga loetavamate teoste seas on „Pisuhänd“ ja „Mäeküla piimamees“. Samuti teevad õpetajad koos õpilastega erinevat sõnavaratööd (näiteks mõistekaartide, lausete, piltidega), kasutades **vananenud sõnu, substantiive, kõiki sõnaliike, verbe, sünonüüme**. Klassides on olemas lapsed, kes mõistavad vananenud sõnu. Enamus õpetajaid arvab, et on vaja seletada arhaismide tähendust. Selleks on parem kasutada pilte – 33,3% õpetajaid, filme – 20% või seletada teiste sõnadega – 20%.

4. KIRJANDUSE LOETELU

Andresen, Nigol 1958. Ärimärkusi Eduard Vilde "Pisuhänna" kohta. Keel ja Kirjandus 12: 726-729.

Erelt, Mati; Erelt, Tiiu; Ross, Kristiina 2007 *Eesti keele käsiraamat*. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus <http://www.eki.ee/books/ekk09/index.php?id=514&p=6&p1=3> (viimati vaadatud 05.10.2017)

Eesti keele seletav sõnaraamat 2009. Tallinn: Eesti Keele Instituut <http://www.eki.ee/dict/ekss/> (viimati vaadatud 05.10.2017).

Eesti keele sõnavara probleeme. 1978 Tartu: TÜ kirjastus <http://dspace.ut.ee/handle/10062/31370> (viimati vaadatud 07.11.2017)

Kallinikov, Leščenko, Opadčij, Petrov, 2003 – Kallinikov P., Leščenko A., Opadčij E., Petrov A., «Stilistika russkogo jazyka. Učebnoje posobie» <http://www.hi-edu.ru/e-books/xbook028/01/part-010.htm> (viimati vaadatud 07.11.2017).

Kiindok, Aino 1958. Mõningaid märkmeid E. Vilde teoste keelest. Keel ja Kirjandus 2: 90-102.

Kiindok, Aino 1958. Märkmeid E. Vilde teoste keelest. Keel ja Kirjandus 3: 164-174.

Kuus, Elar 1969. Apteegi seen. Mälestuskilde E. Vildest. Keel ja Kirjandus 9: 559–562.

Mihkla, Karl 1933. Eduard Vilde "Mäeküla pimamees" genees. Eesti Kirjandus 9 <http://www.kirjandusarhiiv.net/?p=807> (viimati vaadatud 24.10.2017)

RÕK 2016 Ainevaldkond „Eesti keel ja kirjandus“ 2010 Tallinn: Innove URL: <https://oppekava.innove.ee/ainevaldkond-est-keel-ja-kirjandus/> (viimati vaadatud 07.11.2017)

RÕK 2010 Kirjandus III kooliaste Ainevaldkond „Keel ja kirjandus“, 2010 Tallinn: Innove URL: <https://oppekava.innove.ee/kirjandus-iii-kooliaste/> (viimati vaadatud 07.11.2017)

RÕK 2016 Kursus põhiliigid ja žanrid. Õppekava infoportaal URL: <https://oppekava.innove.ee/kursus-kirjanduse-pohiliigid-ja-zanrid/> (viimati vaadatud 07.11.2017)

Rozental, 2001 – Rozental D. «Spravočnik po russkomu jazyku: Praktičeskaja stilistika», M.: ONIKS, 2001 URL: http://a4format.ru/pdf_files_slovari/4b6b291c.pdf (viimati vaadatud 7.11.2017)

Viitol, Livia 2012. *Eduard Vilde*. Tallinn: Tänapäev.

Vilde, Eduard 1960. *Mäeküla piimamees*. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.

Vilde, Eduard 2003. *Pisuhänd*. Tallinn: Mixi Kirjastus

Õunapuu, Lembit 2014 *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*.

Tartu:

Tartu

Ülikool

http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/36419/ounapuu_kvalitatiivne.pdf?sequence=1&isAllowed=y (viimati vaadatud 09.05.2018)

SUMMARY

The frequency of archaisms in Eduard Vilde literature considering school program with Russian language of instruction.

Archaisms are words which are no longer used in everyday speech. In Russian-speaking primary school and a secondary school pupils can find archaisms in Estonian classical literature and have difficulties with their translation. Because of it functional reading skill worsens.

The aims of this research:

- Find archaisms in the Eduard Vilde psychological novel „Mäeküla piimamees“ and play „Pisuhänd“, which are in the school program;
- Find meanings of these words, classify and find their frequency;
- Compose small Vilde works vocabulary of archaisms;
- Find out, which Eduard Vilde works are read at schools and how teachers do the vocabulary activity (discuss outdated words).

In theoretical part I bring the definition of archaism, give review about official study program, where it is said about the subject „Eesti keel ja kirjandus“. Also do the conclusion about writer's life and work in Ida-Virumaa and author's style features.

In research part there are two researches: quantitative and qualitative. In quantitative research I classify outdated words morphologically and semantically; find out, which part of speech and its class are the most frequent in the novel and the play. In qualitative research use the questionnaire, which is connected with official study program. Find out, which Vilde works are read at schools with Russian language of instruction in Ida-Virumaa, and how teachers discuss vocabulary with pupils at lessons. On the base of teachers questionnaires I do the content analysis.

As a result of researches I found out, that the archaisms in the novel “Mäeküla piimamees” and the play “Pisuhänd” are mostly concrete substantives: substantives – 67,7%, concretes – 88,6%. It confirms, that Eduard Vilde wrote realistic literature.

Small number of teachers uses Vilde works (fragments), among these works there are „Mäeküla piimamees“, „Tabamata ime“, „Minu esimesed triibulised“, „Mahtra sõda“ ja „Pisuhänd“. Teachers do with children different vocabulary activity at Estonian language lessons: with concept cards, pictures, sentences, using outdated words, all parts of speech, synonyms. The majority of pupils does not understand archaisms. Teachers think, that it is necessary to explain archaisms to pupils and it is better to use pictures (at primary school), films and other words (at secondary school) for the explanation.

LISAD

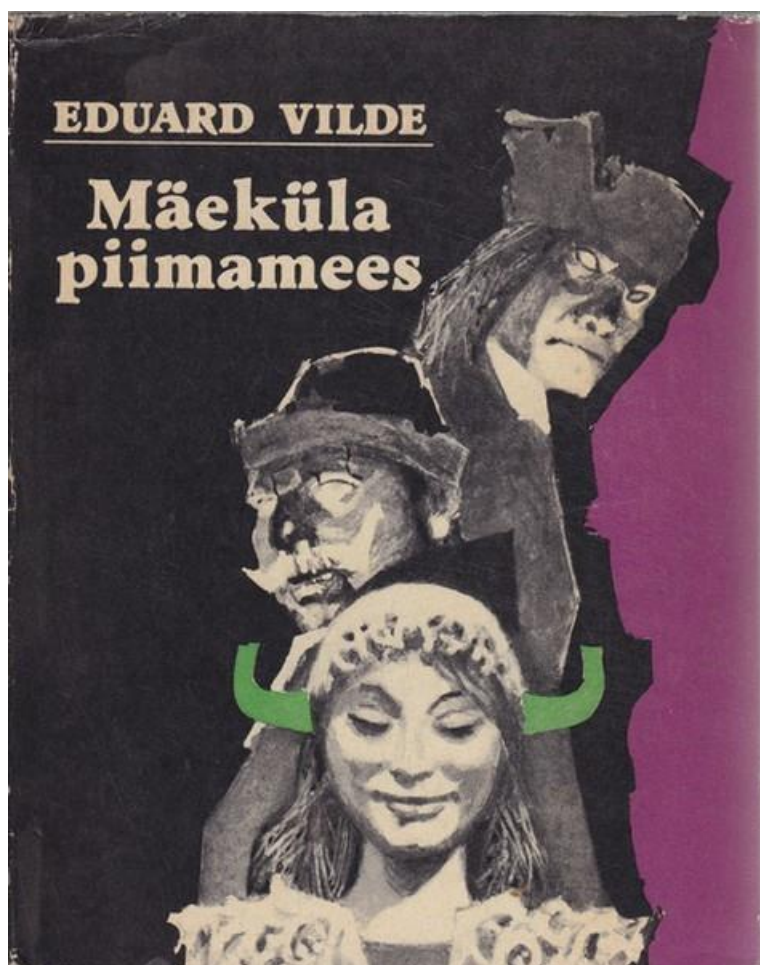
LISA 1. ÕPETAJATE VASTUSTE TÖÖTLEMINE

Tabel 5. Andmete töötlemine

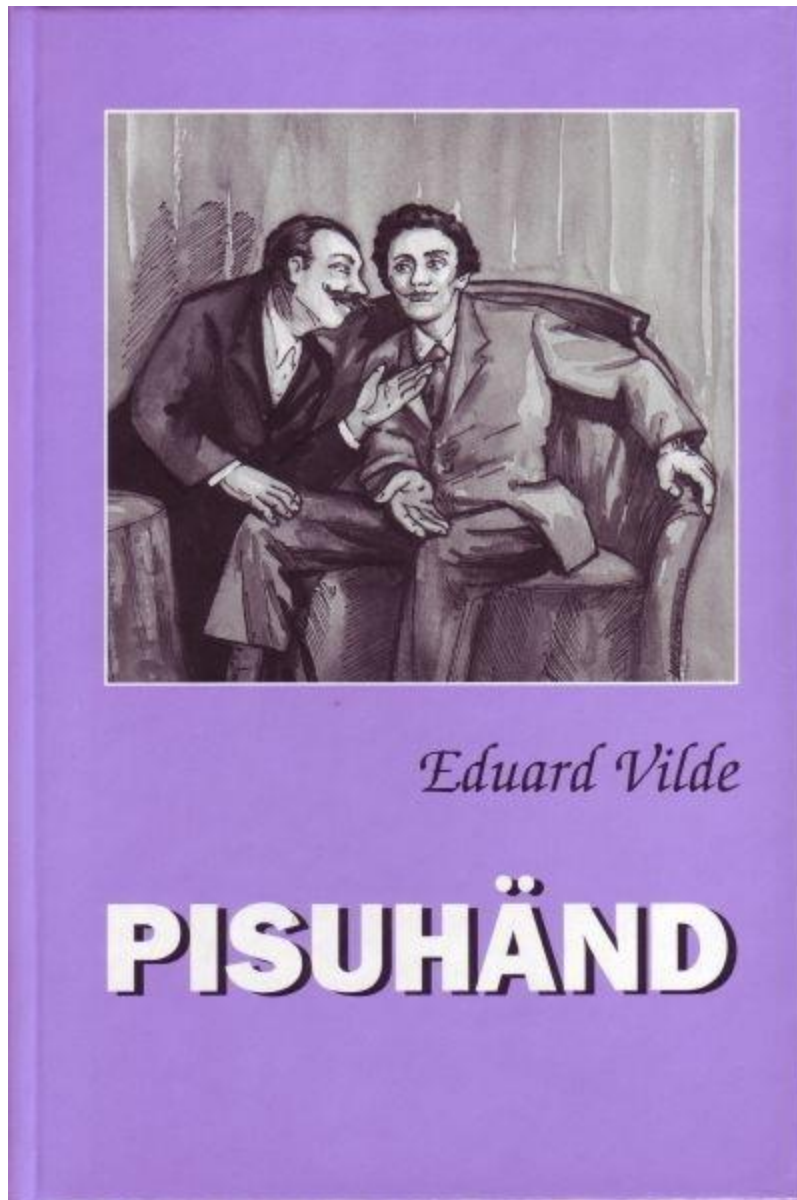
Nr	Positiivsete vastuste hulk (k.a selgitused)	Negatiivsete vastuste hulk (k.a selgitus)
1	Jah: 3 inimest	Ei: 15
2	Kui palju loete: 1. ankeet – 5, 2. ankeet – 2, 3. ankeet – 1	Ei: 15
3	1. inimene: „Mäeküla piimamees“, „Pisuhänd“, „Mahtra sõda“, „Tabamata ime“, „Minu esimesed triibulised“, 2. inimene: „Pisuhänd“, „Minu esimesed triibulised“, 3. inimene: „Mäeküla piimamees“	Ei: 15
4	1. inimene: 3 tundi, 2. inimene: 2 tundi, 3. inimene: 1 tund	Ei: 15
5	1. inimene: kõik, 2. inimene: 49, 3. inimene – kõik	Ei: 15
6	1. inimene: sõltub tasemest, 2. inimene: ainult „Mäeküla piimamees“, 3. inimene: kõige rohkem „Mäeküla piimamees“, „Pisuhänd“, kõige vähem: „Külmale maale“, „Mahtra sõda“, „Kui Anija mehed Tallinnas käisid“	Ei: 15
7	1. inimene: sõltub klassi tasemest, 2. inimene: „Mäeküla piimamees“, 3. inimene: „Pisuhänd“	Ei: 15
8	1. inimene: raske öelda, 2. inimest: süžeele, 3. inimene: „Mäeküla piimamees“ teosele	Ei: 15
9	1. inimene: erinevad, 2. inimene: moraal ja ausus, 3. inimene: maaelu, inimestevahelised suhted, naisekuju, ajalugu	Ei: 15
10	1. inimene: jah, „Pisuhännas“, 2. inimene: jah, sõnavara jaoks, 3. inimene: jah	Ei: 15
11	Jah: 9	Ei: 9
12	1. inimene: sõltub klassist, 2. inimene: mitmetähenduslikud, vananenud, spetsiifilised, 3. inimene: nimisõnad, 4. inimene:	Ei: 10

	vananenud 5. inimene: argikeelsed sõnad, 6. inimene: vananenud, rasked sõnad, 7. inimene: kõik sõnaliigid, 8. inimene: tegusõnad	
13	1. inimene: dialoogid, 2. inimene: mõistekaardid, laused, iseseisev õppimine, 3. inimene: antonüümid, sünonüümid, 4. inimene: ristsõnad, 5. inimene: laused, 6. inimene: tekstid, 7. inimene: lugemine, 8. inimene: tekstid, pildid	Ei ole: 10
14	Jah: 8	Ei: 10
15	Küsiavad: 7, otsivad sõnaraamatus: 2	Ei: 10
16	Jah: 3 inimest	Ei: 15
17	Jah: 6	Ei: 12
18	Jah: 5	Ei: 13
19	Jah: 10	Ei: 8
20	Tõlkimine: 2, pildid: 5, oleneb olukorrast: 2, seletada teiste sõnadega: 3, kino: 3	Ei oska öelda: 1 Pole vajadust: 1 Pole vastust: 4 Ei loe: 1

LISA 2. „MÄEKÜLA PIIMAMEES“ RAAMATU KAAS

„Mäeküla piimamees“ Kaane kujundaja Alo Hoidre
Ilmumisaasta: 1974

„Pisuhänd“ Kunstnik Inge Kenn
Ilmumisaasta: 2003

LISA 4. ANKEEDID

KÜSIMUSTIK

Antud küsimustik aitab teada saada, milliseid Eduard Vilde teoseid kasutatakse eesti kirjanduse tundides.

Lugupeetud õpetajad!

Palun Teil vastata küsimustele eesti kirjanduse kohta eesti keele ja kirjanduse tundides

1. Kas Te loete koos õpilastega Eduard Vilde teoseid? *Jah.*
2. Kui palju te selle autori teoseid loete? *Niipalju, kui on kirjanduse õpikuis.*
3. Millised need teosed on? Palun nimetage! *"Pisehäänd", "Minu esimene tüdruk".*
4. Kui palju tunde pühendate E. Vilde loomingule? *Ehk paar tundi.*
5. Kui palju õpilasi klassis tutvub E. Vilde loominguga? *Klassiti kõik, kui on kavas.*
6. Millistele Vilde teostele kulutate rohkem aega? Millistele vähem? *Oleneb klassi tasemest.*
7. Millisele teosele (teostele) pöörate rohkem tähelepanu? *Oleneb klassi tasemest.*
8. Millele asetate aktsendi? *Raske öelda.*
9. Milliseid teemasid tõstatavad õpetajad üles Vilde loomingu õppimisel? *Erinevalt.*
10. Kas te jälgite tegelaste kõnet/pöörte tähelepanu tegelaste kõnestiilile? *Vene keel on sõnavaralt.*
11. Kas õpetaja tegeleb õpilastega sõnavaralise tööga? *Jah.*
12. Millistele sõnadele (sõnaliilidele) pöörab õpetaja kõige rohkem õpilaste tähelepanu? *Oleneb klassiti.*
13. Kuidas te teete sõnavara laiendamise tööd? Täpsustage. *Täpsustatud sõnad võtame kirjutamine, koostame lauseid jne.*
14. Kas õpilased panevad tähele vananenud sõnu tekstis? *Raske öelda.*
15. Mis meetodit nad kasutavad (küsitavad, otsivad tähendust sõnaraamatust jne)? *Erinevalt.*
16. Kas lapsed mõistavad teie arvates arhaisme (vananenud sõnu)? *Vene keel on mitte.*
17. Kas grupis on kakskeelseid õpilasi või neid, kellel on eesti keelt kõnelevad/eesti rahvusest vanemad? *Jah.*
18. Kuidas arvate, kas peab tunnis käsitlema põhjalikumalt vananenud sõnu tunnis? *Oleneb klassiti.*
19. KuidasTe arvate, kas on vaja lastele selgitada arhaisme (vananenud sõnastiku abil)? *Ei.*
20. Kuidas võiks seda teha (kino, pildid, teie variant)? *—*

KÜSIMUSTIK

Antud küsimustik aitab teada saada, milliseid Eduard Vilde teoseid kasutatakse eesti kirjanduse tundides.

Lugupeetud õpetajad!

Palun Teil vastata küsimustele eesti kirjanduse kohta eesti keele ja kirjanduse tundides

1. Kas Te loete koos õpilastega Eduard Vilde teoseid ? u-
2. Kui palju te selle autori teoseid loete ? —
3. Millised need teosed on? Palun nimetage! —
4. Kui palju tunde pühendate E. Vilde loomingule? —
5. Kui palju õpilasi klassis tutvub E. Vilde loominguga? —
6. Millistele Vilde teostele kulutate rohkem aega? Millistele vähem? —
7. Millisele teosele (teostele) pöörate rohkem tähelepanu? —
8. Millele asetate aktsendi? —
9. Milliseid teemasid tõstatavad õpetajad tules Vilde loominguga õppimisel? —
- IO. Kas te jälgite tegelaste kõnet/pöörate tähelepanu tegelaste kõnestiilile? —
- II. Kas õpetaja tegeleb õpilastega sõnavaralise tööga? *un*
12. Millistele sõnadele (sõnaliilidele) pöörab õpetaja kõige rohkem õpilaste tähelepanu? *arvike sõnu*
tähelepanu? *re töötamine tekstidega, fõkudlya*
13. Kuidas te teete sõnavara laiendamise tööd? Täpsustage.
14. Kas õpilased panevad tähele vananenud sõnu tekstis?
15. Mis meetodit nad kasutavad (küsiavad, otsivad tähendust sõnaraamatust jne)?
16. Kas lapsed mõistavad teie arvates arhaisme (vananenud sõnu)? *QL*
17. Kas grupis on kakskeelseid õpilasi või neid, kellel on eesti keelt kõnelevad/eesti rahvusest vanemad?
18. Kuidas arvate, kas peab tunnis käsitlema põhjalikumalt vananenud sõnu tunnis? *ei*
19. Kuidas Te arvate, kas on vaja lastele selgitada arhaisme (vananenud sõnastiku abil)?
20. Kuidas võiks seda teha (kino, pildid, teie variant)?

KÜSIMUSTIK

Antud küsimustik aitab teada saada, milliseid Eduard Vilde teoseid kasutatakse eesti kirjanduse tundides.

Lugupeetud õpetajad!

Palun Teil vastata küsimustele eesti kirjanduse kohta eesti keele ja kirjanduse tundides

1. Kas Te loete koos õpilastega Eduard Vilde teoseid? *ei loe*
2. Kui palju te selle autori teoseid loete? *üks? olen vähe lugenud Vilde teoseid*
3. Millised need teosed on? Palun nimetage!
4. Kui palju tunde pühendate E. Vilde loomingule? *ei pühenda*
5. Kui palju õpilasi klassis tutvub E. Vilde loominguga? *ei tutu*
6. Millistele Vilde teostele kulutate rohkem aega? Millistele vähem?
7. Millisele teosele (teostele) pöörate rohkem tähelepanu?
8. Millele asetate aktsendi?
9. Milliseid teemasid tõstatavad õpetajad üles Vilde loomingu õppimisel?
10. Kas te jälgite tegelaste kõnet/pöörate tähelepanu tegelaste kõnestiilile?
11. Kas õpetaja tegeleb õpilastega sõnavaralise tööga? *jah*
12. Millistele sõnadele (sõnaliilidele) pöörab õpetaja kõige rohkem õpilaste tähelepanu? *keeleõppimisele, sõnavaralisele*
13. Kuidas te teete sõnavara laiendamise tööd? Täpsustage. *läbi tekstide, lühikeste*
14. Kas õpilased panevad tähele vananenud sõnu tekstis? *jah*
15. Mis meetodit nad kasutavad (küsisivad, otsivad tähendust sõnaraamatust jne)? *küsisivad*
16. Kas lapsed mõistavad teie arvates arhaisme (vananenud sõnu)? *vähe lapsed, eesti omi eriti ei mõista*
17. Kas grupis on kakskeelseid õpilasi või neid, kellel on eesti keelt kõnelevad/eesti rahvusest vanemad? *ei ole*
18. Kuidas arvate, kas peab tunnis käsitlema põhjalikumalt vananenud sõnu tunnis? *ei ole selleks e. k. tunnis*
19. KuidasTe arvate, kas on vaja lastele selgitada arhaisme (vananenud sõnastiku abil)? *ajal*
20. Kuidas võiks seda teha (kino, pildid, teie variant)? *selgitada, kirjeldada, mis arhaism see tuleb*

KÜSIMUSTIK

Antud küsimustik aitab teada saada, milliseid Eduard Vilde teoseid kasutatakse eesti kirjanduse tundides.

Ma õpetan eesti keelt teise keelena, mitte emakeelena.

Lugupeetud õpetajad!

Palun Teil vastata küsimustele eesti kirjanduse kohta eesti keele ja kirjanduse tundides

1. Kas Te loete koos õpilastega Eduard Vilde teoseid? *Ei loe.*
2. Kui palju te selle autori teoseid loete? —
3. Millised need teosed on? Palun nimetage! —
4. Kui palju tunde pühendate E. Vilde loomingule? —
5. Kui palju õpilasi klassis tutvub E. Vilde loominguga? —
6. Millistele Vilde teostele kulutate rohkem aega? Millistele vähem? —
7. Millisele teosele (teostele) pöörate rohkem tähelepanu? —
8. Millele asetate aktsendi? —
9. Milliseid teemasid tõstavad õpetajad üles Vilde loomingu õppimisel? —
10. Kas te jälgite tegelaste kõnet/pöörate tähelepanu tegelaste kõnestiilile? —
11. Kas õpetaja tegeleb õpilastega sõnavaralise tööga? —
12. Millistele sõnadele (sõnaliilidele) pöörab õpetaja kõige rohkem õpilaste tähelepanu? —
13. Kuidas te teete sõnavara laiendamise tööd? Täpsustage. —
14. Kas õpilased panevad tähele vananenud sõnu tekstis? —
15. Mis meetodit nad kasutavad (küsitavad, otsivad tähendust sõnaraamatust jne)? —
16. Kas lapsed mõistavad teie arvates arhaisme (vananenud sõnu)? —
17. Kas grupis on kakskeelseid õpilasi või neid, kellel on eesti keelt kõnelevad/eesti rahvusest vanemad? —
18. Kuidas arvate, kas peab tunnis käsitlema põhjalikumalt vananenud sõnu tunnis? *Ei pea*
19. KuidasTe arvate, kas on vaja lastele selgitada arhaisme (vananenud sõnastiku abil)? *On vaja*
20. Kuidas võiks seda teha (kino, pildid, teie variant)? *Kui keegi küsib.*

Kõige lihtsam on seletada teiste sõnadega või näidata pilti.

KÜSIMUSTIK

Antud küsimustik aitab teada saada, milliseid Eduard Vilde teoseid kasutatakse eesti kirjanduse tundides.

Lugupeetud õpetajad!

Palun Teil vastata küsimustele eesti kirjanduse kohta eesti keele ja kirjanduse tundides

1. Kas Te loete koos õpilastega Eduard Vilde teoseid? *Ei*
2. Kui palju te selle autori teoseid loete? *Ei loegi*
3. Millised need teosed on? Palun nimetage! *-*
4. Kui palju tunde pühendate E. Vilde loomingule? *mitte ühtegi*
5. Kui palju õpilasi klassis tutvub E. Vilde loominguga? *mitte keegi*
6. Millistele Vilde teostele kulutate rohkem aega? Millistele vähem? *- Ei loe neid*
7. Millisele teosele (teostele) pöörate rohkem tähelepanu? *- Ei loe Vilde teoseid*
8. Millele asetate aktsendi? *- Ei aseta*
9. Milliseid teemasid tõstavad õpetajad üles Vilde loomingu õppimisel? *- Ei loe tema teoseid*
10. Kas te jälgite tegelaste kõnet/pöörte tähelepanu tegelaste kõnestiilile? *- Ei jälg*
11. Kas õpetaja tegeleb õpilastega sõnavaralise tööga? *- Ei tegele*
12. Millistele sõnadele (sõnaliilidele) pöörab õpetaja kõige rohkem õpilaste tähelepanu? *-*
13. Kuidas te teete sõnavara laiendamise tööd? Täpsustage. *- Ei tee tööd laiendamisega*
14. Kas õpilased panevad tähele vananenud sõnu tekstis? *- Nad ei saa nendest aru*
15. Mis meetodit nad kasutavad (küsiivad, otsivad tähendust sõnaraamatust jne)? *- Küsiivad õpetalt*
16. Kas lapsed mõistavad teie arvates arhaisme (vananenud sõnu)? *Ei*
17. Kas grupis on kakskeelseid õpilasi või neid, kellel on eesti keelt kõnelevad/eesti rahvusest vanemad? *Ei, kõik on vene emakeelega*
18. Kuidas arvate, kas peab tunnis käsitlema põhjalikumalt vananenud sõnu tunnis? *Ei pea*
19. KuidasTe arvate, kas on vaja lastele selgitada arhaisme (vananenud sõnastiku abil)? *Peab*
20. Kuidas võiks seda teha (kino, pildid, teie variant)? *Suuliseks jutustada seletada*

KÜSIMUSTIK

Antud küsimustik aitab teada saada, milliseid Eduard Vilde teoseid kasutatakse eesti kirjanduse tundides.

Lugupeetud õpetajad!

Palun Teil vastata küsimustele eesti kirjanduse kohta eesti keele ja kirjanduse tundides

1. Kas Te loete koos õpilastega Eduard Vilde teoseid? *Ei, sest töotan I kooliastmes.* —
2. Kui palju te selle autori teoseid loete? —
3. Millised need teosed on? Palun nimetage! —
4. Kui palju tunde pühendate E. Vilde loomingule? —
5. Kui palju õpilasi klassis tutvub E. Vilde loominguga? —
6. Millistele Vilde teostele kulutate rohkem aega? Millistele vähem? —
7. Millisele teosele (teostele) pöörate rohkem tähelepanu? —
8. Millele asetate aktsendi? —
9. Milliseid teemasid tõstavad õpetajad üles Vilde loomingu õppimisel? —
10. Kas te jälgite tegelaste kõnet/pöörate tähelepanu tegelaste kõnestiilile? —
11. Kas õpetaja tegeleb õpilastega sõnavaralise tööga? —
12. Millistele sõnadele (sõnaliilidele) pöörab õpetaja kõige rohkem õpilaste tähelepanu? —
13. Kuidas te teete sõnavara laiendamise tööd? Täpsustage. —
14. Kas õpilased panevad tähele vananenud sõnu tekstis? —
15. Mis meetodit nad kasutavad (küsiivad, otsivad tähendust sõnaraamatust jne)? —
16. Kas lapsed mõistavad teie arvates arhaisme (vananenud sõnu)? —
17. Kas grupis on kakskeelseid õpilasi või neid, kellel on eesti keelt kõnelevad/eesti rahvusest vanemad? —
18. Kuidas arvate, kas peab tunnis käsitlema põhjalikumalt vananenud sõnu tunnis? —
19. KuidasTe arvate, kas on vaja lastele selgitada arhaisme (vananenud sõnastiku abil)? *+ jah,* —
20. Kuidas võiks seda teha (kino, pildid, teie variant)? *ajaloolised fotodigi-
arhiivid* —

lla ei fõõts klassides, kus
tutvutakse
E. Vilde teostega

KÜSIMUSTIK

Antud küsimustik aitab teada saada, milliseid Eduard Vilde teoseid kasutatakse eesti kirjanduse tundides.

Lugupeetud õpetajad!

Palun Teil vastata küsimustele eesti kirjanduse kohta eesti keele ja kirjanduse tundides

1. Kas Te loete koos õpilastega Eduard Vilde teoseid? *ei (ma arvan kirjanduse õpetaja)*
2. Kui palju te selle autori teoseid loete? *ei loe*
3. Millised need teosed on? Palun nimetage! *ei loe*
4. Kui palju tunde pühendate E. Vilde loomingule? *—*
5. Kui palju õpilasi klassis tutvub E. Vilde loominguga? *—*
6. Millistele Vilde teostele kulutate rohkem aega? Millistele vähem? *—*
7. Millisele teosele (teostele) pöörate rohkem tähelepanu? *—*
8. Millele asetate aktsendi? *—*
9. Milliseid teemasid tõstatavad õpetajad üles Vilde loomingu õppimisel? *—*
10. Kas te jälgite tegelaste kõnet/pöörate tähelepanu tegelaste kõnestiilile? *—*
11. Kas õpetaja tegeleb õpilastega sõnavaralise tööga? *—*
12. Millistele sõnadele (sõnaliilidele) pöörab õpetaja kõige rohkem õpilaste tähelepanu? *—*
13. Kuidas te teete sõnavara laiendamise tööd? Täpsustage. *—*
14. Kas õpilased panevad tähele vananenud sõnu tekstis? *jah*
15. Mis meetodit nad kasutavad (küsiavad, otsivad tähendust sõnaraamatust jne)? *—*
16. Kas lapsed mõistavad teie arvates arhaisme (vananenud sõnu)? *ei*
17. Kas grupis on kakskeelseid õpilasi või neid, kellel on eesti keelt kõnelevad/eesti rahvusest vanemad? *väga harva*
18. Kuidas arvate, kas peab tunnis käsitlema põhjalikumalt vananenud sõnu tunnis? *ei*
19. Kuidas Te arvate, kas on vaja lastele selgitada arhaisme (vananenud sõnastiku abil)? *ei*
20. Kuidas võiks seda teha (kino, pildid, teie variant)? *ei oska öelda*

KÜSIMUSTIK

Antud küsimustik aitab teada saada, milliseid Eduard Vilde teoseid kasutatakse eesti kirjanduse tundides.

Lugupeetud õpetajad!

Palun Teil vastata küsimustele eesti kirjanduse kohta eesti keele ja kirjanduse tundides

1. Kas Te loete koos õpilastega Eduard Vilde teoseid? *ei loe*
2. Kui palju te selle autori teoseid loete? –
3. Millised need teosed on? Palun nimetage! –
4. Kui palju tunde pühendate E. Vilde loomingule? –
5. Kui palju õpilasi klassis tutvub E. Vilde loominguga? –
6. Millistele Vilde teostele kulutate rohkem aega? Millistele vähem? –
7. Millisele teosele (teostele) pöörate rohkem tähelepanu? –
8. Millele asetate aktsendi? –
9. Milliseid teemasid tõstavad õpetajad üles Vilde loomingu õppimisel? –
10. Kas te jälgite tegelaste kõnet/pöörate tähelepanu tegelaste kõnestiilile? *jah*
11. Kas õpetaja tegeleb õpilastega sõnavaralise tööga? *jah*
12. Millistele sõnadele (sõnaliilidele) pöörab õpetaja kõige rohkem õpilaste tähelepanu? *vananenud, rasketele*
13. Kuidas te teete sõnavara laiendamise tööd? Täpsustage. *antonüümid, sinonüümid*
14. Kas õpilased panevad tähele vananenud sõnu tekstis? *jah*
15. Mis meetodit nad kasutavad (küüvad, otsivad tähendust sõnaraamatust jne)?
16. Kas lapsed mõistavad teie arvates arhaisme (vananenud sõnu)? *ei*
17. Kas grupis on kakskeelseid õpilasi või neid, kellel on eesti keelt kõnelevad/eesti rahvusest vanemad? *jah*
18. Kuidas arvate, kas peab tunnis käsitlema põhjalikumalt vananenud sõnu tunnis? *ei*
19. KuidasTe arvate, kas on vaja lastele selgitada arhaisme (vananenud sõnastiku abil)? *selgitada on vaja*
20. Kuidas võiks seda teha (kino, pildid, teie variant)?

KÜSIMUSTIK

Antud küsimustik aitab teada saada, milliseid Eduard Vilde teoseid kasutatakse eesti kirjanduse tundides.

Lugupeetud õpetajad!

Palun Teil vastata küsimustele eesti kirjanduse kohta eesti keele ja kirjanduse tundides

1. Kas Te loete koos õpilastega Eduard Vilde teoseid? *Ei.*
2. Kui palju te selle autori teoseid loete? *—*
3. Millised need teosed on? Palun nimetage! *—*
4. Kui palju tunde pühendate E. Vilde loomingule? *—*
5. Kui palju õpilasi klassis tutvub E. Vilde loominguga? *—*
6. Millistele Vilde teostele kulutate rohkem aega? Millistele vähem? *—*
7. Millisele teosele (teostele) pöörate rohkem tähelepanu? *—*
8. Millele asetate aktsendi? *—*
9. Milliseid teemasid tõstavad õpetajad üles Vilde loomingu õppimisel? *Ei oska vastata.*
10. Kas te jälgite tegelaste kõnet/pöörate tähelepanu tegelaste kõnestiilile? *—*
11. Kas õpetaja tegeleb õpilastega sõnavaralise tööga? *Palju.*
12. Millistele sõnadele (sõnaliilidele) pöörab õpetaja kõige rohkem õpilaste tähelepanu? *Vananenud.*
13. Kuidas te teete sõnavara laiendamise tööd? Täpsustage. *lugemisel, rääkimisel.*
14. Kas õpilased panevad tähele vananenud sõnu tekstis? *Tingimatult.*
15. Mis meetodit nad kasutavad (küüsid, otsivad tähendust sõnaraamatust jne)? *Õpetaja käest.*
16. Kas lapsed mõistavad teie arvates arhaisme (vananenud sõnu)? *Jah.*
17. Kas grupis on kakskeelseid õpilasi või neid, kellel on eesti keelt kõnelevad/ceesti rahvusest vanemad? *Ei.*
18. Kuidas arvate, kas peab tunnis käsitlema põhjalikumalt vananenud sõnu tunnis? *Sõltub niivõrd näol.*
19. KuidasTe arvate, kas on vaja lastele selgitada arhaisme (vananenud sõnastiku abil)? *On vaja.*
20. Kuidas võiks seda teha (kino, pildid, teie variant)? *Sõnaraad võinavad variandid.*

Ei õpeta antud ainet

KÜSIMUSTIK

Antud küsimustik aitab teada saada, milliseid Eduard Vilde teoseid kasutatakse eesti kirjanduse tundides.

Lugupeetud õpetajad!

Palun Teil vastata küsimustele eesti kirjanduse kohta eesti keele ja kirjanduse tundides

1. Kas Te loete koos õpilastega Eduard Vilde teoseid ?
2. Kui palju te selle autori teoseid loete ?
3. Millised need teosed on? Palun nimetage!
4. Kui palju tunde pühendate E. Vilde loomingule?
5. Kui palju õpilasi klassis tutvub E. Vilde loominguga?
6. Millistele Vilde teostele kulutate rohkem aega? Millistele vähem?
7. Millisele teosele (teostele) pöörate rohkem tähelepanu?
8. Millele asetate aktsendi?
9. Milliseid teemasid tõstatavad õpetajad üles Vilde loominguga õppimisel?
10. Kas te jälgite tegelaste kõnet/pöörate tähelepanu tegelaste kõnestiilile?
11. Kas õpetaja tegeleb õpilastega sõnavaralise tööga?
12. Millistele sõnadele (sõnaliilidele) pöörab õpetaja kõige rohkem õpilaste tähelepanu?
13. Kuidas te teete sõnavara laiendamise tööd? Täpsustage.
14. Kas õpilased panevad tähele vananenud sõnu tekstis?
15. Mis meetodit nad kasutavad (küsisivad, otsivad tähendust sõnaraamatust jne)?
16. Kas lapsed mõistavad teie arvates arhaisme (vananenud sõnu)?
17. Kas grupis on kakskeelseid õpilasi või neid, kellel on eesti keelt kõnelevad/cesti rahvusest vanemad?
18. Kuidas arvate, kas peab tunnis käsitlema põhjalikumalt vananenud sõnu tunnis?
19. KuidasTe arvate, kas on vaja lastele selgitada arhaisme (vananenud sõnastiku abil)?
20. Kuidas võiks seda teha (kino, pildid, teie variant)?

Õhijaks pean neetima, et ma ei õpita
ükski klassis E. Keldit ja seepärast ei
saa vastata ühelegi küsimusele.

1. Minna ei loe too's õpilastega
E. Tilde teoreid, kuna õpetan lastele
uusti kelli tööks. Kodulugemiseks
kandame õpikutehste, gümnaasiumis -
nõudeaspeet ilukirjandust, ajalehe- ja
ajakirjapartikleid.

KÜSIMUSTIK

Antud küsimustik aitab teada saada, milliseid Eduard Vilde teoseid kasutatakse eesti kirjanduse tundides.

Lugupeetud õpetajad!

Palun Teil vastata küsimustele eesti kirjanduse kohta eesti keele ja kirjanduse tundides

1. Kas Te loete koos õpilastega Eduard Vilde teoseid? *Jah*
2. Kui palju te selle autori teoseid loete? *1*
3. Millised need teosed on? Palun nimetage! *Mäkiõla piimamus*
4. Kui palju tunde pühendate E. Vilde loomingule? *1*
5. Kui palju õpilasi klassis tutvub E. Vilde loominguga? *kõik*
6. Millistele Vilde teostele kulutate rohkem aega? Millistele vähem? *1 tund*
7. Millisele teosele (teostele) pöörate rohkem tähelepanu?
8. Millele asetate aktsendi? *sisule*
9. Milliseid teemasid tõstatavad õpetajad üles Vilde loomingu õppimisel? *moraal, ausus*
10. Kas te jälgite tegelaste kõnet/pöörde tähelepanu tegelaste kõnestiilile? *jah*
11. Kas õpetaja tegeleb õpilastega sõnavaralise tööga? *jah*
12. Millistele sõnadele (sõnaliilidele) pöörab õpetaja kõige rohkem õpilaste tähelepanu? *tegusõnad*
13. Kuidas te teete sõnavara laiendamise tööd? Täpsustage. *koostame lauseid*
14. Kas õpilased panevad tähele vananenud sõnu tekstis? *jah*
15. Mis meetodit nad kasutavad (küsisivad, otsivad tähendust sõnaraamatust jne)? *küsisivad*
16. Kas lapsed mõistavad teie arvates arhaisme (vananenud sõnu)? *ei*
17. Kas grupis on kakskeelseid õpilasi või neid, kellel on eesti keelt kõnelevad/eesti rahvusest vanemad? *jah*
18. Kuidas arvate, kas peab tunnis käsitlema põhjalikumalt vananenud sõnu tunnis? *ei*
19. KuidasTe arvate, kas on vaja lastele selgitada arhaisme (vananenud sõnastiku abil)? *jah*
20. Kuidas võiks seda teha (kino, pildid, teie variant)? *tõlkimine*

KÜSIMUSTIK

Antud küsimustik aitab teada saada, milliseid Eduard Vilde teoseid kasutatakse eesti kirjanduse tundides.

Lugupeetud õpetajad!

Palun Teil vastata küsimustele eesti kirjanduse kohta eesti keele ja kirjanduse tundides

1. Kas Te loete koos õpilastega Eduard Vilde teoseid? *Ei loe, kuna töotan põhikoolis, aga E. Vilde teosed on õpinäidiseks ja õppekavas*
2. Kui palju te selle autori teoseid loete? *Ei loe*
3. Millised need teosed on? Palun nimetage! —
4. Kui palju tunde pühendate E. Vilde loomingule?
5. Kui palju õpilasi klassis tutvub E. Vilde loominguga? *E. Vilde loominguga tutvub vähe õpilasi*
6. Millistele Vilde teostele kulutate rohkem aega? Millistele vähem?
7. Millisele teosele (teostele) pöörate rohkem tähelepanu?
8. Millele asetate aktsendi?
9. Milliseid teemasid tõstatavad õpetajad üles Vilde loominguga õppimisel?
10. Kas te jälgite tegelaste kõnet/pöörte tähelepanu tegelaste kõnestiilile?
11. Kas õpetaja tegeleb õpilastega sõnavaralise tööga? *Tegeleb sõnavaralise tööga*
12. Millistele sõnadele (sõnaliilidele) pöörab õpetaja kõige rohkem õpilaste tähelepanu?
13. Kuidas te teete sõnavara laiendamise tööd? Täpsustage. *Ristsõnade lahendamise*
14. Kas õpilased panevad tähele vananenud sõnu tekstis? *Jah, küsivad nende tähendust*
15. Mis meetodit nad kasutavad (küsiivad, otsivad tähendust sõnaraamatust jne)? *Ünivad tähendust internetist, sõnaraamatust*
16. Kas lapsed mõistavad teie arvates arhaisme (vananenud sõnu)? *Jah, kui emalele tundides õpetaja seletas seda mõistet*
17. Kas grupis on kakskeelseid õpilasi või neid, kellel on eesti keelt kõnelevad/eesti rahvusest vanemad? *Grupis ei ole kakskeelseid õpilasi*
18. Kuidas arvate, kas peab tunnis käsitlema põhjalikumalt vananenud sõnu tunnis? *Peab käsitlema*
19. Kuidas Te arvate, kas on vaja lastele selgitada arhaisme (vananenud sõnastiku abil)?
20. Kuidas võiks seda teha (kino, pildid, teie variant)? *Kino vaistamine meeldiks lastele kõige rohkem.*

KÜSIMUSTIK

Antud küsimustik aitab teada saada, milliseid Eduard Vilde teoseid kasutatakse eesti kirjanduse tundides.

Lugupeetud õpetajad!

Palun Teil vastata küsimustele eesti kirjanduse kohta eesti keele ja kirjanduse tundides

1. Kas Te loete koos õpilastega Eduard Vilde teoseid ? Ei
2. Kui palju te selle autori teoseid loete ? -
3. Millised need teosed on? Palun nimetage! -
4. Kui palju tunde pühendate E. Vilde loomingule? -
5. Kui palju õpilasi klassis tutvub E. Vilde loominguga? -
6. Millistele Vilde teostele kulutate rohkem aega? Millistele vähem? -
7. Millisele teosele (teostele) pöörate rohkem tähelepanu? -
8. Millele asetate aktsendi? -
9. Milliseid teemasid tõstatavad õpetajad üles Vilde loominguga õppimisel? -
10. Kas te jälgite tegelaste kõnet/pöörate tähelepanu tegelaste kõnestiilile? -
11. Kas õpetaja tegeleb õpilastega sõnavaralise tööga? Jah
12. Millistele sõnadele (sõnaliilidele) pöörab õpetaja kõige rohkem õpilaste tähelepanu? Nimisonad
13. Kuidas te teete sõnavara laiendamise tööd? Täpsustage. Dialoogide koostamine
14. Kas õpilased panevad tähele vananenud sõnu tekstis? -
15. Mis meetodit nad kasutavad (küsivad, otsivad tähendust sõnaraamatust jne)? -
16. Kas lapsed mõistavad teie arvates arhaisme (vananenud sõnu)? -
17. Kas grupis on kakskeelseid õpilasi või neid, kellel on eesti keelt kõnelevad/eesti rahvusest vanemad? Jah
18. Kuidas arvate, kas peab tunnis käsitlema põhjalikumalt vananenud sõnu tunnis?
Jah, aga see peab olema vanemates klassides (10-12.klassides, kuskil)

19. Kuidas Te arvate, kas on vaja lastele selgitada arhaisme (vananenud sõnastiku abil)? Muidugi, sest see on sonavara rikastamine
20. Kuidas võiks seda teha (kino, pildid, teie variant)? Raamatud, pildid, filmid, ja võib isegi olla ka muusikafailid

Tere!

Kahjuks kooli arvutis küsimustik ei avanenud, et lisada vastused, seepärast kirjutan vastused eraldi dokumendina ning panen ette ainult küsimuse numbri.

Vastused küsimustele eesti kirjanduse tundide kohta.

1. Teoseid ei loe, kuna pole aega. Nädalas on vaid 1 tund eesti kirjandust. Mõnikord valivad õpilased kodulugemise vastamiseks E.Vilde teose.
2. Tunni käigus pöörame tähelepanu ainult komöödiale „Pisuhänd“ (katkend õpikus) ja vaatame kaadreid filmist „Mäeküla piimamees“. Kodulugemise kaudu on õpilased lugenud näidendit „Tabamata ime“ ja romaani „Mahtra sõda“ ning „Minu esimesed triibulised“
3. Need teosed on mahukad, kuid annavad pildi Vilde loomingust. Vene õppekeelega kooli õpilastele on need teosed sõnavara tõttu raskevõitu.
4. E.Vilde loomingule on pühendatud 3 tundi.
5. E.Vilde loomingut käsitleme 11.klassis. Sel õppeaastal on 49 õpilast ja õppetegevus toimub 2 rühmas 1 tund nädalas.
6. Terve 1 tunni pühendame Pisuhännale, kuna lugeda saavad kõik, materjal on õpikus. Teises tunnis pöötame tähelepanu (põgusalt) „Külmale maale“, „Mahtra sõda“, „Kui Anija mehed Tallinnas käisid“ ja „Mäeküla piimamees“. Ühes tunnis tegeleme filmikatkenditega filmist „Mäeküla piimamees“.
7. Komöödia „Pisuhänd“
8. „Mäeküla piimamees“
9. Ajaloolised romaanid, külaelu, inimestevahelised suhted (mees-naine, naised), naise kuju.
10. Ainult kui käsitleme Pisuhända ja loeme teksti. Õpilased püüavad aru saada ka filmikatkendite vaatamisel tegelaste kõnest ja seda mõista, kuid see on raske. Tuleb vaadata vähemalt 2-3-4 korda. Üldiselt aga aktsenti tegelaste kõnele ei pööra.
11. Ei tegele. Eesti kirjanduse tundides me küll pöörame tähelepanu õigekirjale, kuid kirjalike tööde puhul vigu ei arvesta. Tähtsam on mõtteavaldus ja oma seisukoha väljendamine. Sõnavarale pöörame tähelepanu kui käsitleme teemat ning seda sõnavara läheb vaja oma seisukohtade väljendamiseks.
12. Mitmetähenduslikele, vanadele, spetsiifilistele, mille tundmine on vajalik, et mõista loetut. Üldiselt aga kasutavad õpilased õpiku juurde kuuluvat sõnastikku.
13. Koostame mõiste- ja mõttekaarte/-skeeme. Koostame lauseid, lõpetame lauseid jms. Suuremalt jaolt tegelevad õpilased ise sõnavara laiendamisega, kui loevad iseseisvalt kodulugemiseks vajalikku ilukirjanduslikku teksti.
14. Üldiselt märkavad ja kohe ka küsivad, siis eeskätt püüame aru saada lause mõttest, siis sõna kasutusest ja alles erinevate võtete kasutamisel mittemõistmisel-tõlgime. Reeglina ei poolda tõlkimist.
15. Peamiselt küsivad sõna tähendust. Agaramad küsivad, kas nad on sõnast õigesti aru saanud. Leidub õpilasi, kes vaatavad ka sõnastikust. Üldiselt aga küsitakse tähendus õpetajalt.

16. Kohati mõistavad, kui need on kirjapildis sarnased emakeelega või laialt levinud sõnaga, aga tänapäeva lapsed on üldiselt laisad ning ei viitsi oma aju pingutada, seepärast võin öelda, et suures osas ikkagi ei mõista.
17. Ei ole. Kõik õpilased on venekeelsest perest, kuid on 1 õpilane, kes 8 aastat õppis Aseri koolis keelekümbelklassis ning tema keeleoskus on peajagu kõrgem teiste õpilaste omast. Lisaks on ta väga avatud suhtluseks ja keelest ning kirjandusest huvitatud.
18. Põhjalikumalt mitte, kuid tähelepanu neile tuleb pöörata ja kaasajastada. Parem kui tegeldakse parafraaseerimisega: kuidas räägiti-öeldi tol ajal ja kuidas praegu teie ütleksite.
19. Ma arvan, et need peaksid olema õpiku juurde kuuluvas sõnastikus, kuid piisab sellest, kui õpetaja oskab ja suudab seletada tähendust ja kasutusläve.
20. Ideaalne variant oleks pildimaterjali olemasolu või lühikesed videoklipid, aga kuna see materjal puudub, siis piisab õpetaja enda fantaasiast: sõna-fraasikaardid või esitlused, mis kujutavad arhaisme. Üldiselt aga eesti kirjanduse tund on tutvumine eesti kirjandusteoste ja kirjanikega mitte töö sõnavaraga. Sõnavaraga töötame peamiselt eesti keele tundide raames.

Inguna Joandi

Narva Pähklikimäe gümnaasium

*Meie kool on venekeelne, kõik lapsed klassides
on venekeelsed. Nad ei mõista vananenud
sõnu ja õpetajal on vajadus arhaisme
selgitada.
S. Hilde teovid me ei loe, sest praeguse
põhihooldi eesti keele ainekavas neid ei ole.*